

A settlement-mozgalom

A settlement-munka megindulása. A szociális idealizmus.

A settlement-mozgalom megindulása logikai következménye volt a kritikának, amellyel a társadalmi lelkiismeret a gazdasági liberalizmusnak — teljesen az egyéni érdekeket szolgáló és a társadalmi érdekeket lábbaltipró — törekvéseit kísérte. A gazdasági liberalizmus alapvető elve, hogy a gazdasági életnek megvannak a maga sajátos törvényei, amelyekbe beleavatkozni nem szabad. Ennek az elvnek az érvényesítése a társadalom életében a legridegebb emberi önzést juttatta uralomra. A társadalom két részre oszlott: a jómódúak *kisebb* és a nyomorgó munkástömegek *annál nagyobb* csoportjaira. *Disraeli* szavai szerint az emberiség e két csoportja sokkal kevésbé értette meg egymást, mint két idegen égitest lakosai. Ez a híres „*Két világ*”-elmélet.

A társadalom lelkiismeretének felébresztését elsősorban az a szellemi mozgalom szolgálta, amelyet általában szociális idealizmus néven ismerünk. A szociális idealizmus felfogása, hogy a társadalom bajain *lehet* és *kell* segíteni. A segítség alapelveinek forrásai a krisztusi igék: a kereszténység tanításai.

Több mint fél évszázada annak, hogy a szociális idealizmus legnagyobbjai: *Thomas Carlyle* (1795—1881), *John Ruskin* (1819—1900), *Arnold Toynbee* (1852—1883) a hozzájuk csatlakozott ifjúság csoportjaival a tényleges munka terére léptek és nemcsak szóban és írásban, de cselekedeteikben is hitet tettek felfogásuk mellett. *Ruskin* „Az utolsó is annyit, mint neked” írója az oxfordi egyetem diákjait az országútra vezette ki és velük együtt részt vett az útjavítási munkákban, hogy evvel a ténnyel a testi munkás munkájának megbecsülését, a munkással való együttérzést dokumentálja. A szociális idealizmusnak egyre több és több elméleti és gyakorlati szószólója lett, akiknek cselekedetei sokszor Krisztus Kis Szegényének, assisi Szent Ferencnek szent és csodálatos mélységeikig ásó primitívségére emlékeztettek.

Gondoljunk a *Toynbee* kisasszonyokra, akik reggelenként kertjükből virágokat vittek a londoni utcaseprőknek és cipőtisztítóknak. Voltak olyan diákok, akik a csatornába szálltak le a munkásokkal, hogy szolidaritásukat a legpiszkosabb és legutálatosabb munkák végzőivel kifejezésre juttassák. *Toynbee* professzor diákjaival a munkásnegyedeket kereste fel, előadásokat tartva, mert azt a felfogást vallotta, hogy a munkás számára a kulturális felemelkedés hozza meg a szociális felemelkedés lehetőségét.

Ekkor kezdtek Angliában az egyházak intenzívebben belmissziót.

A munkásokkal foglalkozó lelkészek úgy látták, hogy a lelkek megnyerése szavak útján aligha lesz lehetséges, ha a prédikációt nem követi tett. Tettekre pedig elsősorban szociális területen volt szükség s formájuk a szociális gondozás legkülönbözőbb formája volt. Így következnek egymás után az események, így indulnak meg azok a munkatörekvések, amelyekből természetesen születik meg a settlement-mozgalom, mint a kereszténység szociális tanításainak egyik érvényesítési formája.

S. Barnett és a Toynbee-Hall.

Az első settlementet 1884-ben Whitechapellben (London egy külvárosa) S. Barnett (1844—1901) alapította meg, amelyet az apostolkodásban korán elégett, felejtethetlen Arnold *Toynbeeről* „Toynbee-Hall”-nak nevezett el. Az angol settlement-mozgalom alapvető gondolata az, hogy a magasabb társadalmi körökhöz tartozó ifjúságot a munkásnyegyedben rövidebb-hosszabb időre való letelepedés révén a munkássággal közvetlen kapcsolatba kell hozni. A munkások közé letelepedett ifjúság célja: a munkásság valódi helyzetének megismerése s természetesen, adott esetekben, a rajtuk való segítség, a továbbképzésükről való gondoskodás, a közigazgatás tömegelbánása mellett esetleg veszendőbe menő érdekek védelme s általában a szociális helyzet emelése. A munkássággal való közvetlen kapcsolat révén — úgy remélték — a különböző társadalmi rétegek közötti válaszfalak ledőlnek s az ellentétek, ha nem is küszöböltetnek ki, de legalább enyhülnek. A settlement-mozgalomban az a megfontolás is fontos szerepet játszott, hogy a settlement-munka kapcsán az étellel közvetlen érintkezésbe jutott diákság tanulmányainak befejeztével bármilyen életpályára is lép, az eddiginél fejlettebb szociális lelkülettel fogja hivatását teljesíteni. A settlement-mozgalom elindítói mindig kiemelték, hogy azok, akik magasabb képzettséggel bírnak, ezt a képzettséget úgy tekintsék, mint Istentől és a társadalomtól reájuk bízott javakat, melyeket kötelességük megosztani azokkal, akiknek ezekből a javakból vajmi kevés, vagy egyáltalában semmi sem jutott. *Csak a részvét által válunk igazán tudóvá* — mondták a mozgalom magvetői.

A társadalmi egység szempontjainak kiemelésével is folyton találkozunk a settlement-mozgalomban.

Barnett a következő szavakkal hívta a Toynbee Hallba a diákokat: *„Ha aggódtok a szegények miatt, ha részvétet éreztetek a munkások iránt az étellel való nagy birkózásaikban, miért nem jöttök közéjük és éltek velük együtt? De nem mint az előkelők, akik leereszkednek az alacsonyabbakhoz, nem mint a tiszták, akik az elbukottakon segíteni akarnak, nem mint a tudók, akik a tudatlanokat tanítani akarják, nem mint a élet kifinomultjai, akik izlésüket szélesíteni, terjeszteni akarják, hanem egyszerűen, mint szomszédok, barátok, embertársak.”*

Förster említi azt, hogy egy előkelő hölgy úgy kapott vörhenyt, hogy készülő lovaglóruhájának szabója vörhenyes gyermekét védte meg éjszakánként a hidegtől. A „Times”-ben előkelő dámák levelei voltak rendszeresen olvashatók, akik arról panaszkodnak, hogy rongyos alakok jönnek be az előkelő negyedekbe, kiknek mosdatlansága büzt áraszt és kellemetlenné teszi az utcán való járást. Járványok törnek ki, melyekről kétségtelenül megállapítható, hogy a szegénynegyedek-

ből hurcolják be a fertőző csírákat. Ezek az események egyre szélesebb rétegeket döbbsentenek rá a munkásnegyedek tarthatatlan viszonyaira s egyre jobban egyengetik a talajt a settlement-mozgalom számára.

A Toynbee Hall úgynevezett rezidens-settlement. Ez annyit jelent, hogy a munkatársak egy része bent lakik, és bejáró munkatársaik segítségével bonyolítják le a legkülönbözőbb, a szomszédság minden igényét felismerő és megoldani kívánó munkát. A Toynbee-Hall foglalkozik a cselédleányok kiképzésével, üdülőt tart fenn a kórházból elbocsátott lábadozók számára, van önkéntes mentőszolgálatot teljesítő csoportja, bekapcsolódik a cserkészmozgalomba ifjúsági klubjaival, van jogvédő irodája, kezdeményezi különböző munkásszövetkezetek megszervezését s kezdettől fogva dominál célkitűzéseiben a népművelés gondolata, amelyet előadások, klubok, tanfolyamok és munkaközösségek keretében bonyolít le. A Toynbee-Hall képkiallításokat és hangversenyeket rendez, kitűnő énekkarral rendelkezik, bekapcsolódik a Szabadegyetem mozgalmaiba és munkája hatósugarát úgy igyekszik növelni, hogy munkaközösségeket létesít egyéb szervezetekkel s így az erők összetevése révén olyan célok elérését is biztosítja, melyeknek ellátására egymagában gyenge lenne, pl. a gyermeknyaralattási akciót egy gyermekvédelmi intézménnyel karöltve bonyolítja le.

Werner Picht, a settlement-mozgalom kitűnő történésze, egyik írásában a Toynbee-Hallra is gondolva, így határozza meg a settlementet: olyan lélekkel bíró organizmus, mely mesterséges szervezkedésből nem támadhat életre, csupán valamely természetes életközösségből fejlődhet ki, ellentétben a többi szociális szervezettel, „genius locit” személyesít meg, külön egyéniséggel rendelkezik. A settlement-munkát az jellemzi, hogy a settlement munkatársai embertársaik iránti kötelességüket nem pénzzel váltják meg könnyű és kellemes formában, hanem saját magukat, képességeiket és erőfeszítéseiket állítják céljaik szolgálatába.

Az angol settlement-mozgalom.

A settlement-mozgalom Angliában rohamosan fejlődésnek indult. Úgyszólván minden jelentősebb helyen létesült egy-két settlement, melyeknek fenntartói között a legkülönbözőbb egyesületeket és alakulatokat találjuk. Londonban zsidó-settlement is alakult. Ennek alapszabályai érdekesen jellemzik a settlement és a népjóléti hivatal közötti különbséget. A népjóléti hivatalnak hivatalos órái vannak, míg a settlement munkatársai éjjel-nappal rendelkezésre állnak a szomszédságnak. A zsidó settlement célja a különböző felekezetek közötti békére, a hazaszeretetre való nevelés, és tevékenységében azokra a kötelezettségekre kíván rámutatni, melyeket a zsidóknak a nem zsidók között teljesíteni kell.

A settlementek adatgyűjtő és feldolgozó szervek is, amelyeknek pionír feladataik vannak. Az angol munkaadók gyakran fordulnak a settlementekhez tanácsért és felvilágosításért, hogy milyen tennivalókat ajánlanak tapasztalataik alapján a munkásság helyzetének megjavítására. Sőt politikusok is igénybe veszik a settlement adatgyűjtését, amikor szociális érdekű törvényjavaslat kerül a parlament elé.

Az angol settlement-mozgalomban kétféle settlement típussal talál-

kozunk. Az egyik típus az, melynek saját berendezése van és teljesen a maga eszközeivel oldja meg a rábízott feladatokat, míg a másik típus munkáját valamilyen fennálló szociális és kulturális intézménynek rendeli alá.

A settlementek szövetségekbe tömörülnek. Jelenleg 42 angol settlement van, amelyből 32 tisztán női settlement.

Jane Addams. A settlement-mozgalom Amerikában.

A settlement-mozgalom Anglia után Amerikában tört magának első-sorban utat. Az amerikai settlement mozgalom arra a felismerésre építi fel munkáját, hogy a kerület, a város, az állam sok-sok kis közösségszejtől áll, és a settlement feladata ezekből az egyénien atomizált szomszédságokból valódi közösséget kialakítani.

Az amerikai settlement-mozgalom megindítója *Jane Addams*, aki 1933. május 21-én halt meg. — *Jane Addams* 1888-ban a Toynbee-Hallban kapta első impresszióit, amelyeknek alapján nem sokkal később Chicagóban megteremtette a Hull-House-t. Az a tapasztalat ösztönözte, hogy az amerikai ifjúság is vágyik eszmei ideáljait tette váltani, hogy egyre több fiatal ember akad, ki Krisztus szellemében szociális segítséget akar vinni a szegénynegyedek életébe, s a settlement-mozgalom annak a kívánságnak megtestesülése, hogy Krisztus szelleme az emberi cselekedetekben külső kifejezést nyerjen. *Jane Addams* a settlement-munkástól azt kívánja, hogy egyéni egyoldalúságaitól, elbizakodottságaitól szabadítsa fel magát, s a settlement számára három célkitűzést állapít meg: 1. biztosítani a demokráciát a szociális életben, 2. eleget tenni az ember belső lényéből fakadó ösztönzésnek, melyet az emberiség haladásának szolgálatába kíván állítani, 3. Krisztus tanításait emberi értelemben felfogni és az életben alkalmazni. Az amerikai settlement-mozgalomban élesen és határozottan bontakozik ki a szomszédság gondolata. A Hull-House igen széleskörű szociális tevékenysége sokszor már túl is haladja a szociális gondozás kereteit és jelentősége egyetemes értelemben szociálpolitikainak minősíthető. Pl. a settlement egyik munkatársa feldolgozta gyakorlati munkájuk alapján az otthon dolgozó munkások egészségügyi és szociális viszonyait s ezt a jelentést a settlement betérjesztette a kormányhoz. A kormány a jelentés alapján bizottságot küldött ki a viszonyok tüzetesebb tanulmányozására. A munka eredménye egy törvényjavaslat volt, melynek elfogadása érdekében a settlement széleskörű propagandát indított. Esténként népgyűléseket és felvilágosító előadásokat tartott a megfelelő közvélemény megteremtése céljából, kapcsolatot keresett a parlament tagjaival is, s végeredményben a meghozott és elfogadott törvény jelentős mértékben szolgálta a szociális fejlődés gondolatát.

Jane Addams settlementje számos esetben vállalkozott arra is, hogy a munkások és munkaadók között békét közvetítsen. Ilyen módon beleavatkozott a sztrájkba. Hogy ez a beleavatkozás jogos-e vagy sem, arra vonatkozólag *Jane Addamsnak* az a tanítása, hogy addig, amíg a tőkésék a társadalomerkölcsi követelményeket kigúnyolják, a settlement köteles a társadalmi rend védelme érdekében a szociális igazság érvényesítéséért síkra szállani. Így a settlementnek sokszor a szakszervezettel kell együtt dolgoznia még akkor is, ha világnézeti szempontból

azzal szemben ellentétes álláspontot foglal el.

Jane Addams intenciói alapján az azóta létesült chicagói settlementek szövetségbe tömörülve szoros együttműködést szerveztek meg maguk között, amely szövetség külön irodát tart fenn és információs központja a settlementügyeknek. Az amerikai settlementek törekvései alapján alakult meg a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének amerikai szekciója is.

Az amerikai settlement-mozgalom egyik speciális célkitűzése az a törekvés, hogy az amerikai bevándorlókat sikerüljön amerikai állampolgárokká nevelni. Az amerikai szociálpolitikusok azt is fölemlítik, és elismeréssel, hogy a settlementek voltak azok a szervek, amelyek a nagy prosperitás hanyatlásának kezdetén már rámutattak a közelgő munkanélküliség súlyos veszélyeire, igyekeztek a védelmi munka megszervezése érdekében agitálni, sőt tervezeteket is dolgoztak ki e védelmi munka keresztülvételére.

Az amerikai settlementek ma is első vonalban haladnak a szegénység és nyomor elleni küzdelemben, a legkülönbélebb intézményekkel egészítik ki a közületi munka által mindig szükségszerűen hiányosan megszervezett gondozási területeket, s nagy anyaggyűjtésük az amerikai törvényhozásnak legjelentősebb támasza.

A német settlement-mozgalom.

A német settlement-mozgalom az 1900-as évek elején indult meg. *Walter Classen*, a későbbi egyetemi tanár, Hamburgban a Toynbee-Hall mintájára alapította meg a „Volkshaus”-t. E népház célja alapszabályai szerint az, hogy otthona legyen olyan közösségeknek, amelyek a különböző néprétegekből származó embereket a kölcsönös bizalom jegyében az életnek szellemi és erkölcsi értelemben való elményítését célzó munkában összehozzák és bennük a kölcsönös kötelezettségek iránti érzületet kifejlesztik és erősítik. A settlement a szomszédság-gondolat alapján áll, mint *Walter Classen* professzor 1932-ben a settlementek nemzetközi szövetségének Wilhelmshagen-ben tartott konferenciáján mondotta: „a settlement-munka révén az életvidámságot kell az emberekben felkelteni, s ez a munka a jószomszédságot reprezentálja.” A hamburgi settlement főbb munkaágai: klubok, népművelési előadások, könyvtár és néphivatal.

A népház régi formájában a legutóbbi időben megszűnt.

1911-ben Berlin 6 st.-ben *Siegmund-Schultze* professzor irányítása alatt keletkezett a „Szociális munkaközösség”. A szociális munkaközösség célja a jószomszédság ápolása, az osztálygyűlölet leküzdése, s mint alapszabályaiban olvastuk, alkalmat akar a különböző rétegekhez tartozóknak adni, hogy egymást kölcsönösen megismerjék és megértésük. *Siegmund-Schultze* feleségével s néhány barátjával együtt kiköltözik és letelepszik a munkásnegyedben. Megkísérli a szomszédsággal együttesen a szellemi és gazdasági válság okait megtalálni és leküzdésükben közreműködni. Érintkezésbe igyekszik hozni a nagy, mindenkét érdeklő közös feladatok szolgálatában a különböző néprétegeket, a különböző politikai pártokat és a különböző vallásokhoz tartozókat. A szociális munkaközösség tevékenysége a munkásnegyedekben felmerülő összes fontosabb szociális szükségletek irányában elkezdi tevékenységét. A hangsúly a gyermek és az ifjúsági munkára tevődik. A

foglalkoztatás a 6 éves gyermekekkel kezdődik el, akiknek számára képlátó órákat tartanak. Játékcsoportokba kapcsolják be őket, énekkart, meseórákat szerveznek, olvasószobát bocsátanak rendelkezésükre. A 13 évesnél idősebb ifjúság korcsoportok szerint klubokba tartozik. A 11–14 éves leányok klubja a „Glück auf Club”, a 11–14 éves fiúk klubja pedig a „Sturmvogel-Club”. Külön könyvtárklubok is vannak fiatalkorúak és felnőttek részére egyaránt. A settlement-műhelyekben a szomszédság tagjainak alkalmuk nyílik szaktudásuk tökéletesítésére. A nők kézimunka- és varrótanfolyamokra járhatnak, a férfiak mechanikai, ipari irányú tanfolyamokra; vannak torna-, zeneórák, hetenként egyszer előadó- és vitaestek. A szociális munkaközösség esti népfőiskolát is tart fenn Berlinben, wilhelmshageni telepén pedig bentlakással egybekötött otthon népfőiskolát és sérült, ütődött gyermekek részére intézetet. Ugyancsak Wilhelmshagenben létesült a kislakás-kolónia, amely a védett családok egy részének olcsó bér ellenében kerétkészítésre és kisállattenyésztésre alkalmas területtel összefüggő otthonot biztosított.

A szociális munkaközösség egyik kiadványában a következő részt olvashatjuk:

„Amiként a műveltek körében kevés igaz szocializmust találunk, úgy a munkásságot képviselő pártszocializmus sem igazi szocializmus. Azok, akiknek ideáljuk az igazi szocializmus, csak céltudatos nevelőmunkával érhetnek el hozzá. Nevelésen pedig ebben az értelemben egy új közösségi forma megteremtésére irányuló törekvést kell értenünk, amely az egészen új formájú együttélésből adódhatik csupán. A különböző osztályokból nép csak tudatos együttműködés és együttélés útján válik. Az eddigi tömeg nem nép, hanem csak konglomerátum, atomizált emberiség.”

Érdekes, hogy miként Amerikában *Jane Addams*, úgy Németországban *Siegmund-Schultze* is eljutott ahhoz a gondolathoz, hogy a settlementek keretében nemcsak egyetemi hallgatók, nemcsak akadémikusok dolgozhatnak, hanem mindenki, akinek embertársai számára adnivaló többlete van. A szociális munkaközösségek egyik vezető tagja egy öreg munkás *Venzel Holek* volt, aki csak nemrégiben halt meg. Az itt dolgozó munkatársak közül kiváló egyéniségek fejlődtek ki, akiket azok, akiknek érdekében a settlement munkálkodik, sajátos tulajdonságaik alapján külön névvel ruháztak fel. Így volt többek között: „Munkásbarát, Prédikátor, Tavaszember, stb.”

Tavaszembernek napsugaras lelkülete miatt *Dirk Krafft*ot nevezték, aki így rajzolja meg a settlement-munkás feladatait: „*Segítségre lenni minden vonatkozásban külsőleg, de mindenekeelőtt belső értelemben a szomorú, szegény embereknek, akiknek élete sötét, ködös és sáros út, telve munkával és nyomorúsággal. Azért jöttem Berlinbe, hogy ezeket a békétlen, szeretetlen embereket, kik külső életkörülményeik következtében már alig emberek többé, arra az útra segítsem, amelyen boldogabb emberekké válhatnak. Igyekezem minden önzést és élvezetvágyat eldobni magamtól, s az a hivatásom, hogy a küzdő emberek mellé álljak, gyengeségüket hordozni segítsem és őket az emberi boldogsághoz elvezessem.*” A „Tavaszember” 1915. március 15-én hősi halált halt, de az, ami benne élt és benne égett, minden settlement munkás számára követendő példa, a settlement-mozgalom drága öröksége.

A szociális munkaközösség nem rezidens-settlement. A munkatársak

a settlement környékén lakó munkáscsaládoknál vesznek ki albérleti lakást, s amellet, hogy az albérleti díj fizetésével a család terheinek elviselésében segítenek, még jobban belelátnak a család életébe. Megható volt a látvány, amikor az albérlő student szabadidejében odaül házigazdájának asztala mellé, ahol a munkanélküli családfő és gyermekei karácsonyi dísznek szolgáló dobozok papírreteszeivel dolgoznak, hogy munkájával hozzájáruljon a kereset fokozásához. Igaz, meleg testvéri kapcsolat áll fent a szomszédság és a szomszédság érdekében dolgozó között. Politika nincs. Segítenek a családnak gondjai elviselésében. A szociális munkaközösség munkatársai minden hónapban egyszer jönnek össze, amikor az összes, a settlement-munkát érdeklő kérdéseket megbeszélik.

Európai settlement-mozgalmak.

Az osztrák settlement-mozgalom megindítója *Else Federn*. *Else Federn* 1901-ben alapította meg settlementjét Bécsben. A bécsi settlement elsősorban a gyermekvédelmet szolgálja. Akcióival gyermekek és anyák nyári üdültetését biztosítja, külön foglalkozik a nehezen nevelhető gyermekek problémáival és gondot fordít az iskolából kikerült ifjúságra. A bécsi settlement munkatársai között, sajnos, kevés a diák.

Franciaország settlement-mozgalma meglehetősen virágzik. A francia settlement-szövetséghez jelenleg 61 settlement tartozik. Erősen dominálnak az agrár-settlementek. A francia a settlementet gyakran Centre Sociale-nak nevezi s ezt az elnevezést erősebbnek, életteljesebbnek találják. A francia settlementek szoros kapcsolatban állanak a hatósági szociális munkával és kiegészítik azt. Míg a hatóságok a munkanélküliség materiális következményeit, addig a settlementek különösen a munkanélküliség erkölcsi és kulturális ártalmait igyekeznek kiküszöbölni. Igen sokszor a settlement épületében nyernek elhelyezést a hatóságok szociális hivatalai, hogy így az együttműködés még területi vonatkozásban is biztosítható legyen.

A svéd settlement-mozgalom vezére *Nathanael Beskow*, ő vezeti a stockholmi settlementet, amely elsősorban gyermekvédelemmel foglalkozik és különösen jelentős intézménye a napközi otthon. A settlementben a munkanélküli ifjúság számára is van otthon, valamint népfőiskolai tanfolyamok. Itt is igen kevés diák vállalkozik settlement munkára. Svédországban háromféle settlement-típus van: a szocialista munkásság által, egy részvénytársaság által fenntartott és a Beskow-féle stockholmi settlement (összesen 6 settlement).

Norvégiában csak egyetlen settlement van. Oslóban, tipikusan diák-settlement, 14 a bentlakó munkatársak száma s kb. 100 külső munkatárssal dolgozik. A settlementnek van fiú és leányklubja, anyák klubja, sőt külön öregek klubja is. A gyermekek számára külön istentiszteleteket rendeznek, van gyermekkönyvtár és napköziothton is.

Dániában 1911-ben alakult meg az első settlement, amely tisztán diák-settlement, az oslóihoz hasonló. Ez a settlement templomi hangversenyeket is rendez. A másik koppenhágai settlement is tipikusan diáksettlement, azonban vannak kifejezetten a szociáldemokrata irányhoz tartozó munkatársai is.

Finnországban 1918-ban indult meg a settlement-munka. 5 settlement van, közülük 2 a favágó és fafűrészelő munkások számára. A

settlementek szoros együttműködésben vannak az egyházzal és fenntartási költségeik egy negyedét az állam és kb. 10⁰/₀-át az egyház biztosítja.

Hollandiában a settlementek többnyire a „népház” nevet viselik. Munkájukat az aktivitás, a társadalmi önkormányzatra való nevelés jellemzi.

Ma már Japánban is erősebben kezd kibontakozni a settlement-mozgalom. Sok olyan settlement van, melyek tevékenységében a kereszténység gyakorlati feladatának szolgálata bontakozik ki, és ez a körülmény az egyház számára lényeges segítséget jelent.

Nemzetközi settlement-szövetség.

A különböző államok settlementjei nemzeti szövetségekbe tömörültek, amelyek azután *nemzetközi szövetségben* kapcsolódtak össze. A settlementek nemzetközi szövetsége nemzetközi settlement-konferenciákat tart. Eddig 5 konferencia volt, az első 1922-ben Londonban, 1926-ban Párizsban, 1929-ben Amersforstban (Hollandia), 1932-ben Berlin-Wilhelmshagenben, végül legutóbb 1936-ban Elfinswardban.

A settlement-mozgalom jövője.

Szükség van-e settlementekre, avagy a közületi szociális gondozás és az intézményes szociálpolitika fejlődése nyomán feleslegessé fognak-e ezek az intézmények válni?

A settlement-mozgalomra talán még soha nem volt ilyen nagy szükség, mint ma, az életviszonyok komplikáltságának idejében, és ezt a szükségességet nem fogja megszüntetni a közületi szociális védelem tökéletesedése sem. A tapasztalatok csak megerősítik azt a felfogást, hogy a szociális törvényhozás fejlődése nemcsak hogy nem vágja el a settlement-munka lehetőségét, hanem ellenkezőleg, kiemeli annak fontosságát, a munkavédelmi alkotások kezdeményezése, valamint ezek eredményeinek kimélyítése terén. A szociálpolitika és a szociális gondozás csaknem valamennyi intézménye társadalmi kezdeményezésből fejlődött, ős-formájukat valamilyen társadalmi kísérletezésben találjuk meg. S a közületi jellegű intézmények megvalósításánál majdnem mindig a társadalmi jellegű munka tanulságaira építenek.

A settlement-mozgalom elindulásakor a munkásvédelmi törvényhozás igen gyenge lábon állott még, és éppen ezért különös jelentőséggel esett latba a settlementeknek a szociális feladatok területén kibontakozó tevékenysége. Kétségtelen, hogy a settlementek megvalósulása nélkül a munkásvédelmi törvényhozás menete lényegesen lassúbb lett volna. A settlementek munkája ezen kívül a szociális problématerületeknek sok olyan részére világított rá, amelyet az étellel való közvetlen kapcsolatok nélkül belátni nem lehetett, és ha a szorosán vett szociális eredetű törvényhozásnak az utolsó 50 év alatti eredményeit értékeljük, nem felejtkezhetünk el a settlementeknek e területen eléggé nem méltányolható közreműködéséről. A settlementek szerepe hálátlan szerep. Az éjszaka kicsiny pislákoló fényeinek látszanak, s mégis biztosan jelzik a vándor számára az utat. Akkor, amidőn a társadalom nagyobbik része erőtllenül áll a szociális feladatokkal szemben, az ipari

forradalom utáni időkben mutatkozó problémák tömegével szemben, a munkásnegyedekbe kivonuló kicsiny akadémikus csoport több szeretettel és hittel, mint amennyi szaktudással és felkészültséggel, csodákat művelhet.

Romantikus álmodozóknak tartották őket, szélmalomlovagoknak, szánakozó mosollyal beszéltek róluk, akik a szalonok környezetét felcserélték a slumok dohos levegőjével, akik a színházak és szórakozóhelyek látogatása és esti kilengések helyett szabad idejükben olyan emberek társaságát keresték, kiknek élete szürkítő robotban nyúvódik el. Nem pénzt és ajándékot visznek nekik, ennél sokkal többet és értéke-
sebbet: önmagukat.

A settlement-mozgalom jelentőségét különösen két tényező biztosítja mindenkor: a mozgalom hordozóinak gondolkodás nélküli emberi odaadása és a mozgalomnak az élet sodrába való beállítottsága, melynek révén a szociális szükségleteknek újonnan vagy módosuló jelentőségét azonnal regisztrálni képes.

Egyébként a közületi megoldások menete igen lassú. Nem terjedhetnek ki az élet minden vonatkozására és a tökéletességre való minden törekvés mellett is maradnak kitöltésre váró hézagok. A sok eset közül csak egyet említünk. Az északi államokban a közületi gondoskodás az öregek, elhagyottak irányában igazán magas fokon áll, s a settlementek mégis találnak olyan kívánalmakat, amelyek kielégítésre várnak. A koppenhágai settlement öregek klubjára gondolunk, amelynek keretében az egyedülálló, szomorúsorsú öregekkel foglalkoznak, megteremtve számukra a társadalmi kapcsolatok lehetőségét, örömet és fényt lopnak életük keserű magányosságába. Az oslói settlement hasonló jellegű munkája: az aggok otthonainak állandó látogatása és ott szórakoztató előadások rendezése. Alig lehet elmondani, mit jelent az életből elkészülő számára az a tudat, hogy melegszívű fiatal diákok vonulnak koporsójuk után és gondoskodnak sírjuk ápolásáról.

A settlement-mozgalom demokratikus jellegű. Alapja Krisztusi elv, a szabadság gondolata. Éppen ezért ősfarmájában igazi teljességgel a demokratikus berendezkedésű államokban virágzik legjobban, a legvalószínűbb fejlődési lehetőséggel.

Settlement és népművelés.

A settlement tevékenységének a népművelési munka az alapja. A settlement az az intézmény, amely tulajdonképpen legközelebb áll a legalsóbb néprétegekhez. Azokhoz a néprétegekhez, amelyeket a hivatalos népművelés csak igen nehezen, sokszor sehogyan sem tud elérni. A settlement akkor amidőn a szomszédság elve alapján a szociális gondozás valamennyi ágában tevékenykedik, az általa gyámoltott legszegényebb rétegeknek teljes bizalmát bírja. Ez a bizalom megkönnyíti számára azt a feladatot, hogy gondozottjait személyes ráhatás útján kapcsolja be a népművelési munkába. A népművelési munka a szociális munka elmélyítése és az eredmények teljessége érdekében úgy szólván nélkülözhetetlen a settlementek életében.

Egyszer az egyik settlement munkatársai vitát rendeztek, mi a különbség a hatósági népjóléti hivatal és a settlement gondozó munkája között? A vitába bevonták a népjóléti hivatal kiküldöttjét is, ki azt a felfogást képviselte, hogy a szociális gondozás ma kizárólag a szakem-

berek dolga, abban a szakszerűség a legfontosabb. A settlement munkatársai arra az álláspontra helyezkedtek, hogy nincs a világon olyan, a szociális gondozás körébe került eset, amelyben a puszta anyagi támogatás igazi segítség lehetne. Legtöbbször az adás formája, a lelki segély dönti el az anyagi támogatás eredményeit és a puszta szakszerűség jószág nélkül nem segítség. Viszont az is igaz, hogy *az építeni akaró jószág egymagában, szakszerűség nélkül „erkölcsi felületesség”*.

A settlement-munka jelentőségét a népművelés keretében még az is aláhúzza, hogy a settlement-munkás az állandó, közvetlen érintkezés révén jobban ismeri a nyomornegyedek kulturális szükségleteit, jobban tudja, mi kell az ottlakóknak ahhoz, hogy a külső és belső erők felébresztése sikerüljön, könnyebben megtalálja azt a pedagógiai módszert, amellyel a lehető legteljesebben érheti el az eredményt, amellet, hogy a népművelés eszközeit különös jelentőséggel használhatja fel az általa végzett egyéb szociális munkában.

A settlementnek a népművelési munkában való jelentősége különösen előtérbe jut a városokba vándorolt mezőgazdasági tömegek vonatkozásaiban, amelyek a falutól még nem szakadtak el, a városhoz pedig még nem tudtak kapcsolódni, tehát gyökértelenek. Egészen külön világ ez, egészen külön társadalom. A settlement közöttük élvén és csak közöttük élvén tudja kitapogatni kulturális felemelkedésük lehetőségeit. Az 1926. évi II. nemzetközi settlement konferencia a kitézött 4 téma közül hármát a settlement népművelési feladatainak szentelt: 1. Mennyiben járul a settlement nevelési munkája a népegészségügy emeléséhez (egészségre való nevelés.)? 2. Mit tehet a settlement az állampolgári nevelés terén? Az állampolgári nevelésnek három feladata van, az embert a társadalom dolgozó tagjává, családjának tagjává, végül az állam tagjává nevelni. Az első feladatnál azt kell kidomborítani, hogy a munkásból csak akkor lesz a társadalom dolgozó tagja, ha a munka célját a közösségben látja. A család tagjává való nevelésben az igazságosság és az áldozathozásra való készség dominál; végül az állampolgári nevelésnél először a csoportszellemre való hajlandóságot kell az emberből kipusztítani és képessé tenni őt az életnek objektív szemléletére. Meg kell tanítani arra, hogy a jelszavakat meg tudja különböztetni az igazságtól, az egyéni érdeket a közérdektől. 3. A harmadik probléma: a settlementnek a népközösség kialakítása terén mutatkozó feladatai. (Első feladat e téren a jó szomszédság kialakítása, mert csak azon keresztül lehet a népközösséghez eljutni.)

Nem hosszú út a settlement-mozgalom eddig megtett útja, de annál eredményesebb. A *szolgálat* Krisztusi eredetű gondolata, melyet a mozgalom mindig és mindenütt igyekezett a társadalom életében álló és munkáló valósággá tenni, az egész világ ifjúsági mozgalmainak alapeszméjévé vált. Életbeültetését a legkülönbözőbb intézményekben látjuk, amelyek ha hangsúlyozottan nem is tartoznak a settlement-mozgalom körébe, mégis gyökerei ahhoz vezetnek vissza.

A settlement-mozgalom jelentőségét csak az tudja igazán értékelni, aki annak aktív munkásaként maga is hosszú időn át benne élt és a mozgalom hatósugarának terjedelmét saját tapasztalatai alapján ítélni tudja meg.